

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

**Парламентське дослідження щодо розвитку рибного господарства в умовах
європейської інтеграції: досвід країн Східної Європи***

2026

Анотація. Парламентське дослідження присвячене змінам у регулюванні сфер рибальства та аквакультури в контексті імплементації норм права Європейського Союзу щодо забезпечення простежуваності рибної продукції. Проаналізовано заходи, спрямовані на підвищення ефективності державного управління рибним господарством в Україні. Висвітлено потенційні проблеми та виклики подальшого впровадження стандартів Європейського Союзу, а також узагальнено досвід країн Східної Європи у цій сфері.

Ключові слова: рибальство, аквакультура, простежуваність, сертифікація, ліцензія, рибальські судна, євроінтеграція.

Зміст

Вступ.....	4
Основна частина.....	6
1. Доктринальні підходи до стимулювання розвитку рибальства та аквакультури України в контексті європейської інтеграції.....	6
2. Міжнародні стандарти та стандарти Європейського Союзу щодо забезпечення простежуваності рибної продукції «від сітки до споживача»	8
3. Рибне господарство України: сучасний стан, євроінтеграційні виклики та напрями вдосконалення законодавства	14
3.1. Сучасний стан розвитку рибного господарства України	14
3.2. Ключові завдання з наближення правового регулювання рибного господарства в Україні до стандартів Європейського Союзу	15
3.3. Стан адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу у сфері рибного господарства.....	16
4. Закордонний досвід наближення національного регулювання до Спільної політики щодо рибальства (CFP): на прикладі держав-членів ЄС	20
Висновки.....	33

Вступ

Рибне господарство та аквакультура є важливими складниками агропродовольчого сектору, що забезпечують населення цінною продукцією, сприяють диверсифікації джерел продовольства, створенню робочих місць, а також розвитку прибережних і сільських територій. У сучасних умовах значення водних біоресурсів істотно зростає у зв'язку з необхідністю забезпечення продовольчої безпеки, сталого використання природних ресурсів та адаптації економіки до нових викликів, зумовлених зміною клімату, деградацією екосистем і зростанням світового попиту на продукцію рибного походження.

Для України питання розвитку рибного господарства набуло особливої актуальності в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. Тимчасова окупація частини територій України, втрата контролю над значною частиною акваторії Чорного моря та практично всією акваторією Азовського моря, руйнування виробничої й логістичної інфраструктури, мінування водних об'єктів та інші наслідки війни суттєво обмежили можливості здійснення промислового рибальства. За таких обставин пріоритетного значення набувають питання збереження виробничого потенціалу галузі, розвитку аквакультури, підвищення ефективності використання внутрішніх водойм та пошуку нових моделей державної підтримки рибогосподарської діяльності.

Водночас розвиток рибного господарства відбувається в умовах реалізації стратегічного курсу України на набуття членства в Європейському Союзі (далі – ЄС). Надання Україні статусу держави-кандидата на вступ до ЄС та початок переговорного процесу щодо членства зумовлюють необхідність активізації процесу наближення національного законодавства до *acquis* ЄС, зокрема у сферах управління водними біоресурсами, рибальства, аквакультури, контролю за походженням продукції, охорони водних екосистем і забезпечення сталого використання природних ресурсів.

На відміну від багатьох інших секторів економіки, регулювання рибного господарства в Європейському Союзі здійснюється в межах комплексної галузевої політики, яка охоплює питання управління рибними запасами, доступу до водних ресурсів, функціонування ринку, державної підтримки, контролю та нагляду. У зв'язку з цим адаптація українського законодавства потребує не лише формального врахування окремих норм права ЄС, а й належного розуміння практичних механізмів їх застосування в державах-членах.

Актуальність дослідження також підтверджується результатами оцінки Європейської Комісії, представленими в межах Пакета розширення 2025 року. У Звіті щодо України за 2025 рік зазначено, що Україна має певний рівень підготовки у сфері рибальства й аквакультури та досягла певного прогресу, зокрема у цифровізації управління галуззю, спрощенні дозвільних процедур і розвитку міжнародного співробітництва. Водночас Європейська Комісія наголошує на необхідності подальшого наближення законодавства до *acquis* ЄС, створення дієвої системи контролю у сфері рибальства, розвитку

механізмів боротьби з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством, а також забезпечення сумісності національних цифрових систем із відповідними інформаційними системами Європейського Союзу. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення законодавчого та інституційного забезпечення функціонування рибного господарства України в контексті підготовки до членства в ЄС.

Особливий інтерес для України становить досвід країн Східної Європи, які мають подібні природно-кліматичні умови, розвинений сектор внутрішнього рибництва та аквакультури, а також відносно нещодавно пройшли шлях адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу. Аналіз цього досвіду дає змогу оцінити підходи до реформування системи управління рибним господарством, визначити ефективні інструменти державної підтримки галузі та виявити потенційні ризики, що можуть виникати під час реалізації євроінтеграційних реформ.

З огляду на зазначене, дослідження правових засад функціонування рибного господарства в Європейському Союзі та практики окремих держав-членів ЄС із-поміж країн Східної Європи є актуальним для забезпечення належного експертно-аналітичного супроводу законотворчої діяльності Верховної Ради України. Результати дослідження можуть бути використані під час удосконалення національного законодавства, розроблення механізмів державної підтримки галузі та формування державної політики розвитку рибного господарства в умовах європейської інтеграції.

Основна частина

1. Доктринальні підходи до стимулювання розвитку рибальства та аквакультури України в контексті європейської інтеграції.

Дідковська Л. І. узагальнила, що основними факторами, які гальмують розвиток рибальства, є високий рівень зносу основних засобів, недостатній рівень державного контролю, тінізація галузі, негативний антропогенний та кліматичний вплив на водні екосистеми тощо¹. До основних очікуваних переваг подальшої гармонізації законодавства України із правом ЄС авторка віднесла детінізацію галузі, очікуване збільшення обсягів фінансування, розширення експортного потенціалу, модернізацію обладнання, а також доступ до інноваційних технологій і сучасних практик у сфері вилову та переробки риби.

За результатами досліджень Вдовенко Н. М. та Шепелев С. С. визначили вплив Спільної політики рибальства ЄС (Common Fisheries Policy, CFP) на конкурентоспроможність рибного господарства України з урахуванням шести пріоритетних напрямів:

- сталий розвиток рибальства та аквакультури;
- оновлена рибна політика;
- маркетинг і переробка;
- зайнятість населення та зміцнення територіальної згуртованості;
- інтегрована морська політика;
- технічна допомога ЄС для прискорення адаптації до стандартів ЄС².

Науковці також наголосили на необхідності подальшої гармонізації законодавства України із правом ЄС, зокрема у сферах цифровізації та дерегулювання галузі, забезпечення простежуваності водних біоресурсів.

Мельниченко С. Г. та Богадьорова Л. М.³ відзначили стале скорочення обсягів видобутку водних біоресурсів в Україні. Водночас високий рівень імпортозалежності України від постачання рибної продукції свідчить про необхідність нарощування внутрішнього видобутку водних біоресурсів і розвитку внутрішнього ринку рибної продукції. Зокрема, науковцями запропоновано розроблення ефективної системи регулювання та контролю діяльності у сфері рибного господарства.

Проблеми нормативно-правового забезпечення рибальства в Україні досліджували Ріпенко А. І. та Настіна О. І.⁴, які, з урахуванням реалій воєнного стану та необхідності відновлення економіки України після його завершення, обґрунтовують необхідність максимального наближення вітчизняного законодавства у сфері рибальства до стандартів ЄС, насамперед у частині

¹ Дідковська Л. І. Розвиток рибальства та аквакультури в контексті євроінтеграційного курсу України. Вебсайт *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/247>

² Вдовенко Н. М., Шепелев С. С. Конкурентоспроможність рибного господарства в умовах євроінтеграції. К.: НУБіП України, 2021. 265 с. URL: <https://share.google/0RpKQvbVSK2xmWEpw>

³ Мельниченко С. Г., Богадьорова Л. М. Рибне господарство України: тенденції розвитку, проблеми та шляхи вирішення. *Таврійський науковий вісник № 133*. URL: https://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/133_2023/48.pdf

⁴ Ріпенко А. І., Настіна О. І. Проблеми нормативно-правового забезпечення рибальства та рибництва в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: <https://share.google/3YcsIPH1S4ILbzJYN>

забезпечення простежуваності походження водних біоресурсів та якості рибної продукції.

Грузінська І. В.⁵ вважає, що галузь рибного господарства в Україні потребує реформування для відкриття нових ринків збуту та розширення експорту риби і продукції аквакультури до країн Європи. Водночас авторка наголошує, що для цього необхідне впровадження ефективних рішень, спрямованих на мінімізацію корупційних ризиків у галузі. На її погляд, реформа має сприяти створенню конкурентних умов, залученню інвестицій, імплементації стандартів ЄС та відкриттю європейського ринку для українського бізнесу.

Аналіз наукових підходів до розвитку рибальства та аквакультури в Україні свідчить про наявність спільного бачення ключових проблем і перспектив розвитку галузі в умовах європейської інтеграції. Серед основних чинників, що стримують розвиток рибного господарства, дослідники виокремлюють зношеність виробничої бази, недостатню ефективність державного контролю, поширення тіньових практик, несприятливий антропогенний і природно-кліматичний вплив на водні екосистеми, а також значну імпортозалежність внутрішнього ринку рибної продукції.

Водночас науковці загалом погоджуються, що подальше наближення законодавства України до права ЄС створює додаткові можливості для модернізації галузі. Очікуваними результатами цього процесу можуть стати підвищення прозорості ринку, покращення простежуваності походження водних біоресурсів, залучення інвестицій, впровадження сучасних технологій, розширення експортного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності української рибної продукції.

Особливу увагу в дослідженнях приділено необхідності імплементації окремих підходів Спільної політики рибальства Європейського Союзу, зокрема щодо забезпечення сталого використання водних біоресурсів, розвитку аквакультури, цифровізації управлінських процесів, посилення державного контролю та створення ефективних механізмів простежуваності продукції.

Крім того, дослідники наголошують на важливості мінімізації корупційних ризиків, удосконалення системи регулювання галузі та створення сприятливих умов для розвитку підприємництва.

Отже, результати наукових досліджень свідчать, що подальший розвиток рибного господарства України в умовах європейської інтеграції має ґрунтуватися на поєднанні принципів сталого управління водними біоресурсами, удосконаленні державного регулювання та контролю, розвитку аквакультури, цифровій трансформації галузі, а також послідовному наближенні національного законодавства до *acquis* ЄС.

⁵ Грузінська І. В. Реформа галузі рибного господарства: що далі? Вебсайт BRDO. URL: <https://brdo.com.ua/publications/reforma-galuzi-rybnogo-gospodarstva-shho-dali>

2. Міжнародні стандарти та стандарти Європейського Союзу щодо забезпечення простежуваності рибної продукції «від сітки до споживача»

Термін «простежуваність» у міжнародній практиці означає можливість ідентифікувати походження рибної продукції та простежити її рух на всіх етапах постачання – від вилову або вирощування до реалізації кінцевому споживачеві. Такий підхід забезпечує підтвердження законності походження та безпечності продукції, а також створює передумови для здійснення ефективного державного контролю й боротьби з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством (рис. 1).

Рис. 1

На сьогодні у світі застосовуються єдині міжнародні стандарти та рекомендації, які регулюють простежуваність рибної продукції, зокрема санітарно-гігієнічні вимоги щодо безпечності харчових продуктів, а також торговельні й екологічні інструменти боротьби з незаконним, непідзвітним і нерегульованим рибальством. Одним із ключових міжнародних документів у цій сфері є Кодекс Аліментаріус (Codex Alimentarius)⁶, який є сукупністю міжнародних стандартів, рекомендацій і кодексів практик щодо харчових продуктів. Зокрема, пункт 7.10 Кодексу практики щодо риби та рибної продукції (CAC/RCP 52-2003)⁷ визначає, що кожен оператор на всіх етапах ланцюга постачання – від вилову до роздрібної торгівлі – має забезпечувати маркування кожної партії риби таким чином, щоб можна було ідентифікувати

⁶ About Codex Alimentarius. URL: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/>

⁷ Code of Practice for Fish and Fishery Products (CAC/RCP 52-2003). URL: <https://share.google/PMscjSCwyqaEi0NYR>

риболовне судно, зону вилову та умови транспортування. Комісія Кодексу Аліментаріус є міжнародним органом зі стандартів харчових продуктів, створеним спільно Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) та Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) у травні 1963 року з метою захисту здоров'я споживачів і забезпечення добросовісної практики в торгівлі харчовими продуктами. Наразі до її складу входять 189 членів: 188 держав-членів та 1 організація-член – ЄС.

Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) розробила низку спеціалізованих міжнародних стандартів, що застосовуються в рибній промисловості (табл. 1).

Табл. 1

Тип продукції	Стандарт	Загальна характеристика стандарту
Продукція промислового рибальства (виловлена риба)	ISO 12875:2011 ⁸ «Простежуваність продукції з риби – Технічні вимоги до інформації, що підлягає фіксації в ланцюгах постачання виловленої риби»	Стандарт передбачає чіткий перелік інформації, яка має обов'язково генеруватися, зберігатися та передаватися всіма бізнес-структурами ланцюга постачання
Продукція аквакультури (штучно вирощена риба)	ISO 12877:2011 ⁹ «Простежуваність продукції з риби – Технічні вимоги до інформації, що підлягає фіксації в ланцюгах постачання риби, вирощеної в умовах аквакультури»	Стандарт врегульовує порядок фіксації даних на етапах інкубації, вирощування, типів кормів та ветеринарного контролю в господарствах аквакультури.

Стандарти ISO не є обов'язковими нормативно-правовими актами, однак широко застосовуються виробниками, експортерами та операторами ринку як міжнародно визнана основа для побудови систем простежуваності.

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) також розробляє міжнародні документи, спрямовані на інтеграцію механізмів простежуваності до національних систем контролю держав. Одним із них є «Добровільні керівні принципи щодо систем документації вилову»¹⁰ (*Voluntary Guidelines for Catch Documentation Schemes, 2017*), які є альтернативою сертифіката вилову Європейського Союзу (*Catch Certificate*). Документ визначає єдині міжнародні вимоги до національних паперових або електронних документів, що супроводжують експортовану рибну продукцію та підтверджують законність походження вилову, зокрема відсутність його зв'язку з незаконним, непідзвітним і нерегульованим рибальством.

⁸ ISO 12875:2011 Traceability of finfish products – Specification on the information to be recorded in captured finfish distribution chains. Website ISO. URL: <https://www.iso.org/standard/52084.html>

⁹ ISO 12877:2011 Traceability of finfish products – Specification on the information to be recorded in farmed finfish distribution chains. Website ISO. URL: <https://www.iso.org/standard/52085.html>

¹⁰ Voluntary Guidelines for Catch Documentation Schemes. Website FAO of United Nations. URL: <https://openknowledge.fao.org/items/aaa6c4e3-3297-4a68-ac9a-efe76f0ea679>

Крім того, у міжнародній практиці використовується сучасний технічний стандарт «Рекомендаційний документ: Покращення наскрізної простежуваності»¹¹, який передбачає цифровізацію всіх етапів ланцюга постачання рибної продукції шляхом зацифрування інформації про кожну операцію.

Саме зазначені міжнародні стандарти стали основою для формування сучасного законодавства ЄС у сфері простежуваності продукції рибальства та аквакультури. Воно ґрунтується, зокрема, на положеннях Регламенту Європейського Парламенту і Ради № 1380/2013 від 11 грудня 2013 року про спільну політику щодо рибальства і внесення змін до регламентів Ради (ЄС) 1954/2003 та (ЄС) 1224/2009, а також скасування регламентів Ради (ЄС) № 2371/2002 і (ЄС) № 639/2004 та Рішення Ради 2004/585/ЄС¹². Основними цілями Спільної політики щодо рибальства (далі – CFP) є забезпечення екологічно, економічно та соціально сталого використання водних біоресурсів, збереження рибних запасів, розвиток конкурентоспроможної аквакультури, забезпечення справедливого рівня життя суб'єктів господарювання галузі та належного функціонування внутрішнього ринку продукції рибальства й аквакультури (рис. 2).

Одним із базових принципів функціонування сучасної CFP є забезпечення повної простежуваності продукції рибальства та аквакультури за принципом «від сітки до споживача» (from net to consumer). Цей принцип передбачає можливість простежити походження кожної партії продукції відповідно до загальновизнаних міжнародних стандартів простежуваності.

Практична реалізація зазначеного принципу забезпечується комплексом взаємопов'язаних правових і цифрових інструментів, які охоплюють увесь ланцюг постачання рибної продукції. Правову основу функціонування цієї системи становить насамперед Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009 від 20 листопада 2009 року про встановлення контрольної системи Союзу для забезпечення дотримання правил спільної рибогосподарської політики та про внесення змін і доповнень до регламентів (ЄС) № 847/96, (ЄС) № 2371/2002, (ЄС) № 811/2004, (ЄС) № 768/2005, (ЄС) № 2115/2005, (ЄС) № 2166/2005, (ЄС) № 388/2006, (ЄС) № 509/2007, (ЄС) № 676/2007, (ЄС) № 1098/2007, (ЄС) № 1300/2008, (ЄС) № 1342/2008 та скасування регламентів (ЄС) № 2847/93, (ЄС) № 1627/94 та (ЄС) № 1966/2006 (далі – Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009)¹³, яким запроваджено комплексну систему контролю за

¹¹ Guidance document: Advancing end-to-end traceability. Website FAO of United Nations. URL: <https://www.fao.org/family-farming/detail/en/c/1640146/>

¹² Regulation (EU) No 1380/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on the Common Fisheries Policy, amending Council Regulations (EC) No 1954/2003 and (EC) No 1224/2009 and repealing Council Regulations (EC) No 2371/2002 and (EC) No 639/2004 and Council Decision 2004/585/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R1380-20230101>

¹³ Council Regulation (EC) No 1224/2009 of 20 November 2009 establishing a Community control system for ensuring compliance with the rules of the common fisheries policy, amending Regulations (EC) No 847/96, (EC) No 2371/2002, (EC) No 811/2004, (EC) No 768/2005, (EC) No 2115/2005, (EC) No 2166/2005, (EC) No 388/2006, (EC) No 509/2007, (EC) No 676/2007, (EC) No 1098/2007, (EC) No 1300/2008, (EC) No 1342/2008 and repealing Regulations (EEC) No 2847/93, (EC) No 1627/94 and (EC) No 1966/2006. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1224/oj/eng>

дотриманням правил САР вимог СФР. Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009 визначає вимоги щодо супутникового моніторингу риболовних суден (статті 9–11), ведення риболовних журналів (статті 14–17), електронної передачі даних про вилов (статті 33–34), забезпечення простежуваності продукції рибальства та аквакультури (статті 58–59), а також функціонування електронних баз даних і систем обміну інформацією між компетентними органами держав-членів (статті 109–116).

Рис. 2

Водночас вимоги до інформування споживачів і маркування продукції рибальства та аквакультури визначені Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1379/2013 від 11 грудня 2013 року про спільну організацію ринків продуктів рибальства та аквакультури, внесення змін регламентів Ради (ЄС) № 1184/2006 і (ЄС) № 1224/2009 та про скасування Регламенту Ради (ЄС)

№ 104/2000¹⁴. Відповідно до статей 35–39 Регламенту (ЄС) № 1379/2013 продукція рибальства та аквакультури, що реалізується на ринку Європейського Союзу, повинна супроводжуватися інформацією про комерційну та наукову назву виду, спосіб виробництва (вилов чи в умовах аквакультури), район вилову або вирощування, категорію знаряддя лову, а також іншими відомостями, необхідними для забезпечення простежуваності продукції та належного інформування споживачів.

Важливим елементом системи простежуваності є також Регламент Ради (ЄС) № 1005/2008 від 29 вересня 2008 року про запровадження створення системи Співтовариства для запобігання, стримування та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства, який вносить зміни до регламентів (ЄС) № 2847/93, (ЄС) № 1936/2001 та (ЄС) № 601/2004, а також скасовує регламенти (ЄС) № 1093/94 та (ЄС) № 1447/1999¹⁵. Регламент запроваджує комплексну систему запобігання, стримування та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства (IUU fishing). Одним із ключових механізмів Регламенту Ради (ЄС) № 1005/2008 є сертифікат вилову (*Catch Certificate*), який підтверджує законність походження водних біоресурсів та є обов'язковою умовою імпорту відповідної продукції на ринок ЄС (рис. 3).

У 2023 році Європейський Союз здійснив комплексну реформу системи контролю у сфері рибальства шляхом ухвалення Регламенту (ЄС) 2023/2842 Європейського Парламенту та Ради від 22 листопада 2023 року, яким вносяться зміни до Регламенту Ради (ЄС) № 1224/2009, а також до регламентів Ради (ЄС) № 1967/2006 та (ЄС) № 1005/2008, а також регламентів (ЄС) 2016/1139, (ЄС) 2017/2403 та (ЄС) 2019/473 Європейського Парламенту та Ради щодо контролю за рибальством, якими внесено зміни до Регламенту № 1224/2009 та низки інших актів права ЄС у сфері рибальства (далі – Регламент (ЄС) 2023/2842)¹⁶. Основною метою реформи стало подальше впровадження цифрових технологій у сфері контролю рибальства, розширення використання електронної звітності, підвищення рівня простежуваності продукції рибальства та аквакультури, удосконалення системи обміну інформацією між компетентними органами, а також посилення боротьби з незаконним, непідзвітним і нерегульованим рибальством.

¹⁴ Consolidated text: Regulation (EU) No 1379/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on the common organisation of the markets in fishery and aquaculture products, amending Council Regulations (EC) No 1184/2006 and (EC) No 1224/2009 and repealing Council Regulation (EC) No 104/2000. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R1379-20241127>

¹⁵ Council Regulation (EC) No 1005/2008 of 29 September 2008 establishing a Community system to prevent, deter and eliminate illegal, unreported and unregulated fishing, amending Regulations (EEC) No 2847/93, (EC) No 1936/2001 and (EC) No 601/2004 and repealing Regulations (EC) No 1093/94 and (EC) No 1447/1999. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2008/1005/oj/eng>

¹⁶ Regulation (EU) 2023/2842 of the European Parliament and of the Council of 22 November 2023 amending Council Regulation (EC) No 1224/2009, and amending Council Regulations (EC) No 1967/2006 and (EC) No 1005/2008 and Regulations (EU) 2016/1139, (EU) 2017/2403 and (EU) 2019/473 of the European Parliament and of the Council as regards fisheries control. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2842/oj/eng>

EUROPEAN COMMUNITY CATCH CERTIFICATE
 (Issued by Competent Authority of India)
 (Simplified form for fishery products fulfilling the requirements in Article 6 of
 E.C. Regulation No. 1010/2009)

Document number		Validating Authority (Name, address, tel., fax)				
1. Description of Product		2. References of applicable conservation and management measures				
Species	Product Code	Verified Weight landed (kg)				
3. List of vessels who have provided catches and quantities by each vessel (name, registration number etc. annexed)						
4. Name, address, tel and fax of Exporter		Signature	Date	Seal (Stamp)		
5. Flag State authority Validation						
Name / Title		Signature	Date	Seal (Stamp)		
6. Transport details:						
Country of exportation	Port/airport/ other place of departure	Date of shipment	vessel name and flag	Flight / airway / Truck /Railway other transport number / bill number	Shipped to	Container number
Name of Exporter		Address		Signature		

Рис. 3

Разом з тим законодавство ЄС ґрунтується на принципах пропорційності та ризик-орієнтованого регулювання. У зв'язку з цим окремі інструменти контролю застосовуються з урахуванням характеристик риболовних суден, видів рибальської діяльності та рівня ризику вчинення порушень. Для окремих категорій маломірного риболовного флоту Регламентом (ЄС) 2023/2842 передбачено поетапне впровадження електронних систем звітності та визначення місцезнаходження суден, що має забезпечити поступовий перехід до повністю цифрової системи контролю без створення непропорційного адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання.

Отже, сучасна система контролю рибальства в Європейському Союзі орієнтована на комплексну цифровізацію процесів моніторингу та управління галуззю. Її функціонування спрямоване на забезпечення ефективнішого контролю за використанням водних біоресурсів, підвищення прозорості ринку, посилення простежуваності продукції рибальства та аквакультури, а також досягнення цілей сталого розвитку рибальства.

3. Рибне господарство України: сучасний стан, євроінтеграційні виклики та напрями вдосконалення законодавства

3.1. Сучасний стан розвитку рибного господарства України

Рибне господарство України функціонує в умовах безпрецедентних викликів, зумовлених повномасштабною збройною агресією проти України. Втрата контролю над значною частиною акваторії Азовського моря, обмеження доступу до окремих районів Чорного моря, мінна небезпека, руйнування інфраструктури та логістичних маршрутів суттєво вплинули на функціонування рибогосподарського комплексу, зокрема на промислове рибальство, аквакультуру та переробку водних біоресурсів. Попри це галузь поступово адаптується до нових умов шляхом переорієнтації промислу на безпечні райони, розвитку аквакультури та відновлення океанічного рибальства. Зокрема, після тривалої перерви відновлено промисел у Північно-Західній Атлантиці (вперше з 2006 року), а українські судна знову здійснюють вилов антарктичного криля в у водах Антарктики¹⁷.

За даними Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм внутрішній ринок рибної продукції залишається значною мірою імпортозалежним, що свідчить про наявність стійкого попиту на рибну продукцію, який наразі не може бути повністю забезпечений через вітчизняне виробництво (рис. 4)¹⁸.

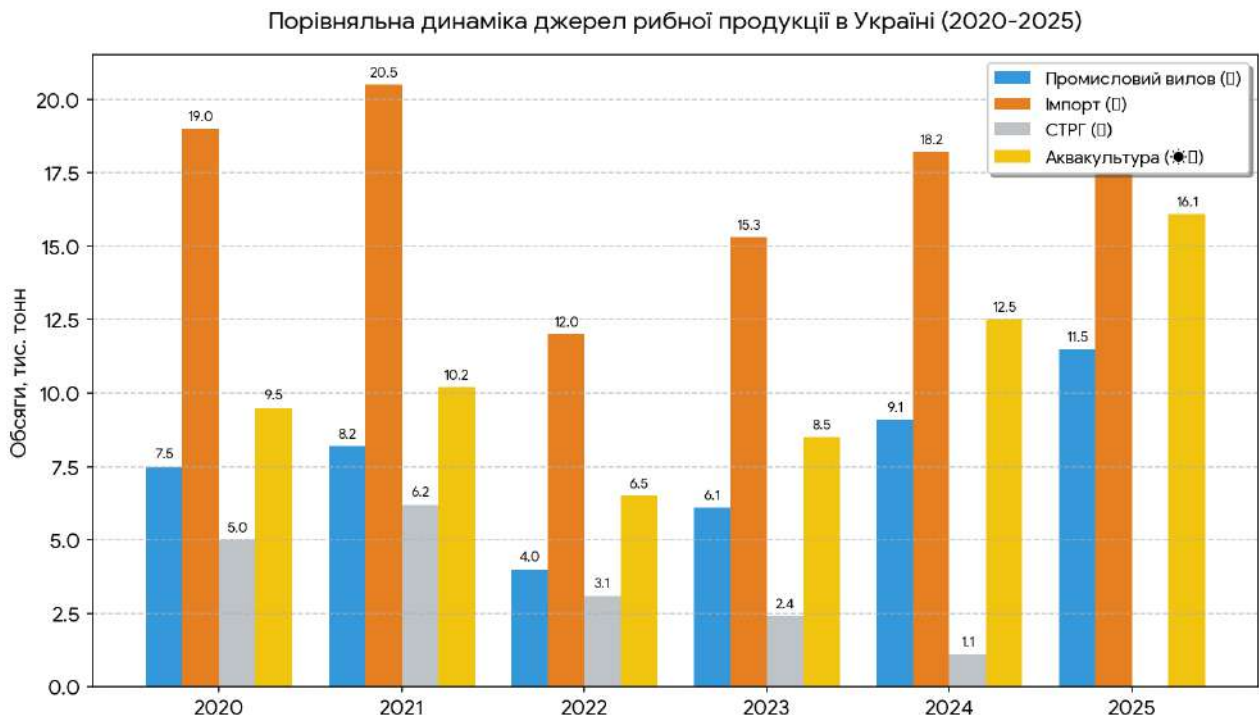

Рис. 4

¹⁷ Україна у 2025 році збільшила вилов риби та поновила промисел в Атлантиці. Вебсайт Business news from Ukraine. URL: <https://open4business.com.ua/tag/derzhrybagentstvo/>

¹⁸ Діаграму сформовано на основі статистичних даних розділів «Промисловий вилов водних біоресурсів», «Спеціальне товарне рибне господарство» та «Аквакультура» Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм. URL: <https://darg.gov.ua/>

Водночас після різкого скорочення обсягів вилову та імпорту у 2022 році упродовж 2024–2025 років спостерігалось поступове відновлення промислового рибальства та розвиток аквакультури. Особливо позитивною тенденцією є збільшення їх обсягів, тоді як діяльність спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ) продовжує скорочуватися.

Попри позитивні тенденції, галузь і надалі стикається з низкою системних проблем, серед яких високий рівень імпортозалежності, недостатній розвиток аквакультури, обмежені можливості здійснення промислового вилову в умовах воєнного стану, необхідність модернізації виробничої й логістичної інфраструктури, а також потреба в подальшій цифровізації системи державного управління та контролю.

3.2. Ключові завдання з наближення правового регулювання рибного господарства в Україні до стандартів Європейського Союзу

Реформування рибного господарства України здійснюється в межах виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, а також у межах переговорного процесу щодо набуття Україною членства в Європейському Союзі.

Питання рибальства та аквакультури охоплюються Розділом 13 «Рибальство та аквакультура» Кластера 5 «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості» переговорної рамки щодо вступу України до Європейського Союзу. Основною метою переговорного процесу є забезпечення повної імплементації *acquis* ЄС у сфері CFP, зокрема вимог щодо управління рибними ресурсами, боротьби з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством, функціонування системи простежуваності продукції рибальства та аквакультури, цифровізації системи контролю та розвитку аквакультури.

У 2025 році Україна завершила двосторонній скринінг законодавства за Розділом 13 «Рибальство та аквакультура», що стало важливим етапом підготовки до відкриття переговорів про вступ до ЄС. Наступним етапом є формування переговорної позиції України та завершення адаптації національного законодавства до стандартів ЄС¹⁹.

У Звіті Європейської Комісії щодо України за 2025 рік наголошено на необхідності завершення гармонізації законодавства з *acquis* ЄС у сфері CFP, забезпечення повноцінного функціонування системи контролю та простежуваності, посилення боротьби з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством, а також зміцнення інституційної спроможності органів державної влади, відповідальних за реалізацію державної політики у цій сфері.

Важливим елементом євроінтеграційного процесу є також реалізація Національної програми адаптації законодавства України до права

¹⁹ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС), Розділ 13, с. 73. URL: <https://share.google/Koa8A4hTEybsPXf3P>

Європейського Союзу, затвердженої у 2026 році. Програма є комплексним стратегічним документом, що визначає перелік актів *acquis* ЄС, які підлягають імплементації, відповідальних виконавців, строки виконання та очікувані результати адаптації національного законодавства.

У сфері рибальства та аквакультури Національна програма передбачає поетапне наближення законодавства України до *acquis* ЄС, зокрема до положень Регламенту (ЄС) № 1380/2013 про Спільну політику щодо рибальства, Регламенту Ради (ЄС) № 1224/2009 щодо системи контролю за дотриманням правил Спільної політики щодо рибальства (зі змінами, внесеними Регламентом (ЄС) 2023/2842), Регламенту Ради (ЄС) № 1005/2008 щодо запобігання незаконному, непідзвітному та нерегульованому рибальству, Регламенту (ЄС) № 1379/2013 про спільну організацію ринків продукції рибальства та аквакультури, а також інших актів *acquis* ЄС, що регулюють збір даних, функціонування інформаційних систем, забезпечення простежуваності продукції, здійснення державного контролю та організацію ринку.

Реалізація Національної програми передбачає не лише внесення змін до законодавства України, а й розвиток інституційної спроможності органів державної влади, впровадження сучасних цифрових механізмів контролю, забезпечення функціонування електронних інформаційних систем, удосконалення системи державного моніторингу, а також виконання рекомендацій Європейської Комісії, сформульованих за результатами оцінки прогресу України в межах переговорного процесу щодо вступу до Європейського Союзу.

Таким чином, одним із ключових напрямів державної політики у сфері рибного господарства стає не лише адаптація законодавства до вимог ЄС, а й забезпечення його ефективної практичної реалізації.

3.3. Стан адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу у сфері рибного господарства

Нормативно-правова база України у сфері рибного господарства протягом останніх років зазнала суттєвих змін, спрямованих на імплементацію положень права Європейського Союзу.

Основні напрями реформування галузі визначено Стратегією розвитку галузі рибного господарства України до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 травня 2023 року № 402-р²⁰, а також Операційним планом її реалізації на 2026–2029 роки²¹.

До пріоритетних напрямів реформування належать:

- гармонізація законодавства України з *acquis* ЄС;
- боротьба з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством;

²⁰ Стратегія розвитку галузі рибного господарства України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 травня 2023 року № 402-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2023-%D1%80#Text>

²¹ Про затвердження операційного плану заходів з реалізації у 2026-2029 роках Стратегії розвитку галузі рибного господарства України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 березня 2026 р. № 226-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-2026-%D1%80#Text>

- цифровізація системи державного управління;
- розвиток аквакультури;
- забезпечення простежуваності продукції рибальства та аквакультури;
- створення конкурентного ринку водних біоресурсів.

Важливим етапом реформування стало прийняття Закону України «Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів та/або продукції, виробленої з водних біоресурсів», який заклав правові засади формування національної системи простежуваності продукції рибальства та аквакультури відповідно до стандартів ЄС.

Паралельно здійснюється цифрова трансформація системи державного управління у сфері рибного господарства. З цією метою функціонує Єдина державна електронна система управління рибним господарством («eРибальство»), яка забезпечує електронне декларування, надання адміністративних послуг, видачу дозвільних документів, проведення електронних аукціонів щодо спеціального використання водних біоресурсів, а також ведення державних реєстрів²².

Одним із ключових елементів цифрової трансформації стало впровадження системи дистанційного моніторингу риболовних суден (*Vessel Monitoring System, VMS*), функціонування якої регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2024 року № 153 «Про затвердження Положення про моніторинг риболовних суден та Порядку функціонування системи дистанційного контролю риболовних суден»²³. Система забезпечує автоматичний контроль за місцезнаходженням риболовних суден, передачу відповідної інформації до Центру моніторингу риболовних суден, а також інтеграцію цих даних з електронними журналами вилову.

Додатковим напрямом цифрової трансформації є реалізація експериментального проєкту «eІнспектор», спрямованого на автоматизацію діяльності рибоохоронних патрулів, мінімізацію корупційних ризиків та підвищення прозорості державного контролю²⁴.

Основні цифрові інструменти державного управління у сфері рибного господарства станом на 2025 рік²⁵ наведено на рис. 5.

²² Т. Висоцький, заступник Міністра економіки, довкілля та сільського господарства України. Рибне господарство України на шляху до ЄС: які зміни обговорили на Всеукраїнському форумі. Вебсайт Харківський рибоохоронний патруль. URL: https://khr.darg.gov.ua/index.php?lang_id=1&content_id=2491&lp=100

²³ Про затвердження Положення про моніторинг риболовних суден та Порядку функціонування системи дистанційного контролю риболовних суден: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2024 р. № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2024-%D0%BF#Text>

²⁴ І. Клименок, Голова Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм. Рибне господарство України на шляху до ЄС: які зміни обговорили на Всеукраїнському форумі. URL: https://darg.gov.ua/ribne_gospodarstvo_ukrajini_0_0_0_15428_1.html?search=%E5%B3%ED%F1%EF%E5%EA%F2%EE%F0

²⁵ Цифровізація галузі:Рибне господарство: Публічний звіт Голови Державного агентства України з розвитку Меліорації, рибного господарства та продовольчих програм Ігоря Клименка за 2025 рік. URL: https://darg.gov.ua/files/34/02_20_2026_prezentaciya.pdf

Рис. 5

Попри значний прогрес у реформуванні законодавства, аналіз чинної нормативно-правової бази свідчить, що процес імплементації права Європейського Союзу у сфері рибальства та аквакультури ще не завершено.

До основних проблем належать:

- неповне нормативне врегулювання функціонування системи простежуваності продукції рибальства та аквакультури на всіх етапах ланцюга постачання;
- недостатня інтеграція та взаємодія державних інформаційних систем;
- відсутність комплексного правового регулювання першого продажу та обігу продукції рибальства й аквакультури;
- необхідність удосконалення механізмів державного контролю за незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством;
- недостатній рівень розвитку цифрової інфраструктури для забезпечення повноцінного функціонування електронних систем контролю;
- потреба у зміцненні інституційної спроможності органів державної влади, відповідальних за реалізацію державної політики у сфері рибного господарства.

Окремим викликом залишаються наслідки воєнного стану, зокрема обмеження доступу до акваторій Чорного та Азовського морів, мінна небезпека, нестабільність електронних комунікацій, а також необхідність узгодження функціонування окремих цифрових систем з урахуванням вимог національної безпеки.

Крім того, на розгляді Верховної Ради України перебувають законопроекти «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації законодавства Європейського Союзу та удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства» (реєстр. № 15040 від

20.02.2026) (далі – законопроект № 15040)²⁶ та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження норм права Європейського Союзу та удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства та сфері аквакультури» (реєстр. № 15040-1 від 03.03.2026) (далі – законопроект № 15040-1)²⁷. Їх ухвалення має забезпечити подальше наближення національного законодавства до *acquis* ЄС.

Позитивним аспектом законопроектів є їх спрямованість на комплексну цифровізацію галузі, розширення використання електронних сервісів, забезпечення простежуваності походження водних біоресурсів, гармонізацію процедур державного контролю з *acquis* ЄС та створення більш прозорих механізмів державного регулювання. Крім того, окремі положення законопроектів передбачають створення правових передумов для залучення інвестицій у розвиток аквакультури, запровадження конкурентних процедур надання права користування рибогосподарськими водними об'єктами та підвищення інвестиційної привабливості галузі.

Водночас додаткового доопрацювання потребують норми щодо розмежування повноважень між Державним агентством України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм та органами, відповідальними за охорону територій та об'єктів природно-заповідного фонду, оскільки запропоновані зміни можуть призвести до правової невизначеності щодо здійснення рибогосподарської діяльності в межах таких територій та об'єктів. Додаткового нормативного врегулювання також потребують питання міжвідомчої взаємодії під час функціонування електронної системи простежуваності, що має важливе значення для запобігання легалізації незаконно добутих водних біоресурсів.

Окрема увага має бути приділена питанням практичного впровадження цифрових механізмів контролю. Зокрема, розширення застосування систем дистанційного моніторингу риболовних суден та електронної звітності має супроводжуватися оцінкою фінансового навантаження на суб'єктів господарювання, насамперед операторів маломірного риболовного флоту, а також урахуванням особливостей функціонування електронних інформаційних систем в умовах воєнного стану.

Отже, законопроекти № 15040 та № 15040-1 загалом відповідають меті імплементації *acquis* ЄС в національне законодавство та виконання рекомендацій Європейської Комісії в межах Розділу 13 «Рибальство та аквакультура». Водночас окремі положення цих законопроектів доцільно доопрацювати з урахуванням принципів правової визначеності, належного розмежування повноважень органів державної влади, пропорційності регуляторного навантаження, а також необхідності забезпечення ефективного функціонування системи державного контролю і простежуваності.

²⁶ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації законодавства Європейського Союзу та удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства: Проект Закону України, реєстр. № 15040 від 20.02.2026. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69618>

²⁷ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження норм права Європейського Союзу та удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства та сфері аквакультури: Проект Закону України № 15040-1 від 03.03.2026. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69662>

4. Закордонний досвід наближення національного регулювання до Спільної політики щодо рибальства (CFR): на прикладі держав-членів ЄС

Для порівняльно-правового аналізу було обрано Польщу, Литву, Хорватію, Румунію та Болгарію, оскільки ці держави мають різні моделі розвитку рибного господарства, проте всі пройшли процес адаптації національного законодавства до асquis ЄС та імплементували вимоги CFR. Досвід зазначених держав є релевантним для України з огляду на подібні природно-кліматичні умови, поєднання морського та внутрішнього рибальства, а також необхідність запровадження сучасної системи простежуваності продукції рибальства й аквакультури.

Польща є однією з перших держав Центральної та Східної Європи, що завершила інтеграцію національної системи управління рибним господарством із вимогами CFR. На відміну від моделей, що передбачають створення автономної національної системи простежуваності, польський підхід ґрунтується на безпосередньому застосуванні регламентів ЄС як актів прямої дії, положення яких конкретизуються нормами національного законодавства. Такий підхід забезпечує високий рівень уніфікації правового регулювання та мінімізує ризик виникнення розбіжностей між національним законодавством й асquis Європейського Союзу.

Правову основу функціонування системи становлять Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, Регламент (ЄС) № 1379/2013, Регламент Ради (ЄС) № 1005/2008, а також Закон Республіки Польща «Про морське рибальство», який визначає особливості практичної реалізації вимог зазначених регламентів на національному рівні²⁸. Крім того, вилов водних біоресурсів у внутрішніх водоймах регулюється Законом Республіки Польща «Про внутрішнє рибальство»²⁹, а питання ветеринарного контролю – Законом «Про охорону здоров'я тварин та боротьбу з інфекційними хворобами тварин»³⁰.

Особливістю польської моделі є формування єдиного цифрового ланцюга простежуваності продукції рибальства за принципом «від сітки до споживача». Простежуваність забезпечується на кожному етапі ланцюга постачання – від моменту вилову до реалізації продукції кінцевому споживачеві або її експорту. Після здійснення вилову капітан риболовного судна формує електронний риболовний журнал і передає відповідні дані до Центру моніторингу рибальства через систему ERS/VMS. Після прибуття судна до порту здійснюється попереднє повідомлення про висадку, офіційне зважування улову та оформлення декларації про висадку. Подальший обіг продукції супроводжується документами першого продажу, транспортними документами та унікальним ідентифікатором партії, що забезпечує її безперервну

²⁸ USTAWA z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20150000222>

²⁹ USTAWA z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. URL: USTAWA z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. URL: <https://share.google/yOvSL7IsFI8OiZIUW>

³⁰ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. URL: <https://share.google/DP9UGMYuZiwnu810G>

простежуваність на всіх етапах ланцюга постачання. У разі експорту продукції за межі ЄС обов'язковим є оформлення сертифіката вилову через електронну систему САТСН, яка підтверджує законність походження водних біоресурсів.

Важливим елементом польської моделі є високий рівень цифровізації системи управління рибним господарством. Інформація про місцезнаходження риболовних суден, обсяги вилову, використані знаряддя лову, операції з перевантаження, перший продаж і переміщення продукції автоматично накопичується в державних електронних інформаційних системах. Водночас для маломірних риболовних суден законодавством передбачено спрощений порядок звітності. Зокрема, капітани суден довжиною менше ніж 10 метрів подають електронні щомісячні звіти про вилов, що відповідає принципу пропорційності, закладеному в законодавстві Європейського Союзу.

Контроль за функціонуванням системи простежуваності здійснюється кількома органами державної влади. Головна інспекція морського рибальства забезпечує моніторинг промислу, контроль за використанням квот, перевірку електронних риболовних журналів, а також нагляд за висадкою та першим продажем продукції рибальства. Головна ветеринарна інспекція здійснює державний контроль безпечності продукції та видає ветеринарні сертифікати для експорту. Водночас Інспекція з питань якості сільськогосподарської та харчової продукції перевіряє відповідність маркування вимогам законодавства та достовірність документів, що забезпечують простежуваність продукції. Такий розподіл повноважень забезпечує комплексний державний контроль і мінімізує дублювання функцій між компетентними органами.

Польське законодавство передбачає комплексну систему юридичної відповідальності за порушення вимог щодо забезпечення простежуваності продукції рибальства. За неподання електронної звітності, відсутність електронного риболовного журналу, порушення порядку першого продажу, реалізацію продукції без підтвердження її законного походження або за недотримання вимог щодо маркування застосовуються фінансові санкції, адміністративні заходи, а також система штрафних балів, запроваджена відповідно до статті 92 Регламенту Ради (ЄС) № 1224/2009. У разі систематичних або грубих порушень можливе тимчасове зупинення або анулювання дозволу на здійснення промислового рибальства.

Ланцюг простежуваності продукції рибальства в Польщі наведено в таблиці 2.

Табл. 2

Ланцюг простежуваності продукції рибальства в Польщі за принципом «від сітки до кінцевого споживача»

<i>Послідовність дій</i>	<i>Документ</i>	<i>Етап простежуваності</i>	<i>Відповідальний контролюючий орган</i>	<i>Нормативний акт, стаття, розділ</i>
Здійснення вилову риболовним	Риболовний журнал (<i>Dziennik</i>)	Фіксація початку риболовної операції,	OIRM / GIRM – органи інспекції	Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, статті 14, 15, розділ IV

судном	<i>połowowy</i>)	координат району вилову та використаних знарядь лову	морського рибальства	
Електронне передавання даних риболовного журналу	Електронний звіт, що передається через системи ERS/VMS	Передавання даних про обсяги та видовий склад вилову, а також використані знаряддя лову	GIRM; Центр моніторингу рибальства (FMC)	Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, статті 9, 15; Закон «Про морське рибальство», розділ V, статті 115–131; Розпорядження щодо Національної системи моніторингу руху суден і передавання інформації ³¹
Прибуття риболовного судна до порту	Попереднє повідомлення про захід до порту (<i>Powiadomienie o wejściu do portu</i>)	Повідомлення про намір здійснити висадку та про запланований час її проведення	OIRM / GIRM; адміністрація порту	Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, стаття 17
Висадка та зважування улову в порту	Документ про зважування (<i>Dokument ważenia</i>)	Офіційне зважування улову та перевірка достовірності задекларованих даних	GIRM; уповноважені інспектори морського рибальства	Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, стаття 22; положення щодо допустимої межі відхилення під час оцінювання обсягів улову, що зберігається на борту риболовного судна ³²
Оформлення результатів висадки	Декларація про висадку (<i>Deklaracja wyładunkowa</i>)	Фіксація точних обсягів і видового складу висадженого улову для обліку використання національних квот	OIRM / GIRM	Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, статті 23, 24; Закон «Про морське рибальство», розділ V
Переміщення продукції після висадки	Документ про прийняття або транспортний документ (<i>Dokument przejęcia / dokument transportowy</i>)	Документування передавання продукції на торговельний майданчик, аукціон або склад	OIRM / GIRM	Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, статті 66–68
Формування партії продукції для першого продажу	Ідентифікатор партії (<i>Identyfikator partii</i>)	Присвоєння партії унікального ідентифікатора та забезпечення її належного маркування	GIRM; аукціонний дім або зареєстрований перший покупець	Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, стаття 58
Перший	Документ про	Реєстрація	GIRM;	Регламент Ради (ЄС)

³¹ Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 4 grudnia 2012 r. w sprawie Narodowego Systemu Monitorowania Ruchu Statków i Przekazywania Informacji. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120001412>

³² Minister Rolnictwa i Rozwoju, 11 czerwca 2024 r. znak sprawy: RYB.rm.9145.2.2024 wg rozdzielnika Dotyczy: nowych przepisów w zakresie dopuszczalnego marginesu tolerancji w szacowaniu połowów zatrzymanych na pokładzie statku rybackiego. URL: <https://www.gov.pl/web/girm/informacja-dla-rybakow>

продаж продукції	продаж (Sales Note / Dokument sprzedaży)	першого продажу та пов'язування партії вилову із зареєстрованим покупцем	зареєстрований перший покупець або аукціонний дім	№ 1224/2009, статті 62, 63; Закон «Про організацію рибного ринку» ³³
Подальший обіг продукції	Електронний рахунок-фактура та транспортна накладна	Документування переходу права власності та переміщення продукції	IJHARS – Інспекція з питань якості сільськогосподарської та харчової продукції; KAS – Національна податкова адміністрація	Закон про податок на товари та послуги ³⁴ ; регламенти ЄС про вимоги до якості продукції
Експорт за межі митної території ЄС	Митна декларація (Zgłoszenie celne)	Митне оформлення продукції, що експортується за межі Європейського Союзу	KAS – митні органи Польщі; компетентний морський орган (Urząd Morski)	Регламент (ЄС) № 952/2013 Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу ³⁵
Підтвердження законності походження експортованої продукції	Цифровий сертифікат вилову у системі CATCH	Консолідація даних через Morski Urząd і підтвердження законності походження продукції з метою запобігання незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальству	Компетентний морський орган (Urząd Morski) на підставі даних системи рибальського контролю від GIRM	Регламент Ради (ЄС) № 1005/2008 ³⁶ ; нові норми ЄС щодо цифрової системи CATCH (з 2026 р.)
Випуск продукції на ринок третьої країни	Експортний ветеринарний сертифікат (Health Certificate) та документи митного оформлення	Підтвердження безпечності продукції та завершення митного оформлення вантажу	Прикордонний ветеринарний лікар; митні органи	Регламент (ЄС) 2017/625 Європейського Парламенту та Ради (офіційний ветеринарний контроль) ³⁷ ; законодавство країни призначення щодо імпорту продукції рибальства

³³ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o organizacji rynku rybnego. URL:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20110340168>

³⁴ USTAWA z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług. URL: <https://share.google/VPYc6sq5T4qmhq5wr>

³⁵ Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast)/ URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0952-20221212> и

³⁶ Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text

³⁷ Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/625 від 15 березня 2017 року про офіційний контроль та іншу офіційну діяльність, що провадиться для забезпечення застосування положень харчового та кормового права, правил щодо здоров'я і благополуччя тварин, здоров'я рослин та засобів захисту рослин.... URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-17#Text

Узагальнюючи досвід Польщі, доцільно виокремити низку підходів, які можуть бути використані під час подальшого вдосконалення законодавства України (рис. 6). Особливої уваги заслуговує ризик-орієнтований підхід до застосування контрольних механізмів щодо маломірного риболовного флоту, який дозволяє забезпечити виконання вимог асquis ЄС без створення надмірного адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання.

Рис. 6

Литва сформувала одну з найбільш цифровізованих систем державного управління у сфері рибного господарства серед держав Балтійського регіону. Після вступу до Європейського Союзу національне законодавство було повністю адаптовано до асquis ЄС у сфері CFP, а ключовим напрямом реформ стало впровадження електронних механізмів державного контролю, забезпечення простежуваності продукції рибальства та автоматизованого обміну інформацією між суб'єктами господарювання й органами державної влади.

Правову основу функціонування системи становлять Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, Регламент Ради (ЄС) № 1005/2008, Регламент (ЄС) № 1379/2013, Закон Литовської Республіки «Про рибальство»³⁸, а також Правила забезпечення простежуваності продукції рибальства, затверджені наказом

³⁸ Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas (Žin., 2000, Nr. 56-1648; 2004, Nr. 73-2527; 2013, Nr. 71-3579; TAR, 2025-06-20, Nr. 2025-11219) (ŽŪžuvininkystės). URL: <https://www.infollex.lt/ta/65058>

Міністра сільського господарства Литовської Республіки від 28 листопада 2016 року № 3D-702 (далі – Правила). Закон Литовської Республіки «Про рибальство» визначає загальні засади державного регулювання у сфері рибного господарства, тоді як Правила деталізують вимоги щодо забезпечення простежуваності продукції, порядку її документування, передачі інформації та взаємодії між суб'єктами ринку³⁹.

У Литві функціонує єдиний цифровий ланцюг простежуваності продукції рибальства за принципом «від сітки до споживача», який охоплює всі етапи ланцюга постачання. Інформація формується вже на етапі вилову шляхом ведення електронного риболовного журналу та автоматичної передачі даних через систему моніторингу риболовних суден (*Vessel Monitoring System, VMS*). Після прибуття судна до порту здійснюються реєстрація висадки улову, його офіційне зважування, перший продаж через уповноважені пункти або аукціони, транспортування, переробка та подальша реалізація продукції. На кожному етапі забезпечується збір, збереження та передача інформації про походження продукції, що дозволяє ідентифікувати її джерело та простежити весь ланцюг постачання відповідно до вимог статті 58 Регламенту Ради (ЄС) № 1224/2009.

На відміну від окремих держав-членів ЄС, у Литві функції державного контролю значною мірою централізовані. Ключову роль у функціонуванні системи відіграє Служба рибальства (*Žuvininkystės tarnyba*), яка забезпечує ведення державних реєстрів, моніторинг діяльності риболовного флоту, контроль за передачею електронних даних, організацію першого продажу продукції, а також взаємодію з Європейською Комісією з питань виконання вимог Спільної політики щодо рибальства. Водночас суб'єкти господарювання несуть відповідальність за достовірність усіх даних, внесених до електронної системи простежуваності.

Важливим елементом литовської моделі є нормативно-правове врегулювання першого продажу продукції рибальства. Законодавством передбачено, що реалізація продукції морського рибальства здійснюється виключно через визначені Міністерством сільського господарства пункти першого продажу або спеціалізовані аукціони. Такі суб'єкти підлягають обов'язковій реєстрації у Службі рибальства та зобов'язані забезпечувати передачу інформації про кожен партію продукції до державної інформаційної системи. Це забезпечує безперервну простежуваність продукції від моменту її вилову до реалізації на внутрішньому ринку або експорту.

Порушення вимог щодо передачі інформації, ведення електронної звітності або забезпечення простежуваності продукції тягне застосування адміністративно-господарських санкцій, передбачених розділом VIII Закону Литовської Республіки «Про рибальство». За грубі порушення вимог СФР можуть застосовуватися економічні санкції, анулювання квот, тимчасове зупинення або анулювання спеціальних дозволів на здійснення рибальства, а

³⁹ ISAKYMAS Dėl Žuvininkystės produktų atsekamumo užtikrinimo taisyklių patvirtinimo 2016 m. lapkričio 28 d. Nr. 3D-702. URL: <https://www.e-tar.lt/rs/legalact/dffaff10b56d11e6aae49c0b9525cbbb/>

також інші заходи юридичної відповідальності, передбачені законодавством ЄС.

Досвід Литви становить значний практичний інтерес для України насамперед у сфері цифрової трансформації державного управління рибним господарством, розвитку електронної системи простежуваності продукції та інтеграції державних інформаційних ресурсів (табл. 3).

Табл. 3

Досвід Литви, що може бути використаний в Україні:

- функціонування єдиної державної цифрової системи простежуваності, яка інтегрує електронні риболовні журнали, систему моніторингу риболовних суден (VMS), державні реєстри та механізми державного контролю;
- нормативно-правове закріплення обов'язкової передачі інформації про кожну партію продукції рибальства на всіх етапах ланцюга постачання
- законодавче врегулювання системи першого продажу продукції рибальства через уповноважені пункти першого продажу та спеціалізовані аукціони;
- централізація адміністрування державних інформаційних ресурсів у межах одного компетентного органу з одночасним чітким розмежуванням повноважень органів державної влади та відповідальності суб'єктів господарювання за достовірність внесених даних;
- максимальне використання електронного документообігу та цифрових сервісів під час здійснення державного контролю, що сприяє зменшенню адміністративного навантаження на бізнес суб'єктів господарювання, підвищенню прозорості ринку та ефективності боротьби з незаконним, непідзвітним і нерегульованим рибальством.

Після вступу до Європейського Союзу **Хорватія** здійснила комплексне реформування системи державного управління у сфері рибного господарства шляхом імплементації *acquis* ЄС у сфері СФР. З огляду на вагому роль морського рибальства в економіці країни та розвинений експорт продукції рибальства до держав-членів ЄС, особливу увагу було приділено створенню ефективної системи державного контролю за законністю походження такої продукції, забезпеченню її простежуваності та відповідності вимогам законодавства ЄС.

Правову основу функціонування цієї системи становлять, крім регламентів ЄС, Закон Республіки Хорватія «Про морське рибальство» (*Zakon o morskom ribarstvu*), який конкретизує механізми реалізації вимог регламентів на національному рівні⁴⁰. Закон визначає правові засади здійснення промислового рибальства, функціонування системи державного контролю, організації першого продажу продукції рибальства, а також встановлює відповідальність за порушення законодавства у цій сфері.

У хорватської моделі також функціонує безперервний ланцюг простежуваності продукції рибальства за принципом «від сітки до споживача»,

⁴⁰ Hrvatski Zakon o morskom ribarstvu. URL: https://www.zakon.hr/z/303/zakon-o-morskom-ribarstvu#google_vignette

який охоплює всі етапи ланцюга постачання – від моменту вилову до реалізації продукції на внутрішньому ринку або її експорту. Капітан риболовного судна зобов'язаний вести електронний риболовний журнал (ERS), у якому фіксуються відомості про район промислу, видовий склад та обсяги вилову, використані знаряддя лову, а також час здійснення рибальства. Після прибуття судна до порту подається декларація про висадку улову, а продукція допускається до подальшого обігу лише після її реєстрації та перевірки компетентними органами. Подальші операції з транспортування, переробки, реалізації або експорту супроводжуються електронними документами, що забезпечують безперервну простежуваність кожної партії продукції відповідно до вимог статті 58 Регламенту Ради (ЄС) № 1224/2009.

Характерною рисою хорватської моделі є також посилений державний контроль на етапі першого продажу продукції. Законодавством передбачено, що реалізація продукції рибальства здійснюється через зареєстровані центри першого продажу, діяльність яких перебуває під державним контролем. Постачальник зобов'язаний надати документи, що підтверджують законність походження продукції, а в разі використання її як сировини для подальшої переробки або імпорту – також відповідні ветеринарні документи. Такий підхід забезпечує перевірку законності походження продукції ще до її надходження в торговельний обіг і мінімізує ризики легалізації незаконно добутих водних біоресурсів.

Організацію державного контролю у сфері рибальства забезпечує Управління рибальства Міністерства сільського господарства Республіки Хорватія (*Uprava ribarstva*), яке адмініструє державні інформаційні системи, моніторинг діяльності риболовного флоту, перевіряє електронні риболовні журнали, декларації про висадку та документи, що підтверджують законність походження продукції рибальства. До здійснення контрольних заходів також залучаються прикордонні та митні органи, які перевіряють законність експорту продукції, а також відповідність сертифікатів вилову вимогам Регламенту (ЄС) № 1005/2008. Такий розподіл повноважень забезпечує комплексний державний контроль як за здійсненням промислового рибальства, так за зовнішньою торгівлею продукцією рибальства.

Окрему увагу хорватське законодавство приділяє забезпеченню простежуваності продукції, призначеної для експорту. Для експорту продукції до третіх країн обов'язковим є оформлення сертифіката вилову, який підтверджує законність походження продукції та формується на підставі даних електронного риболовного журналу, декларації про висадку й інших документів, що супроводжують відповідну партію продукції. Такий механізм забезпечує узгодженість національної системи контролю із загальноєвропейською системою запобігання незаконному, непідзвітному та нерегульованому рибальству.

За порушення вимог щодо ведення електронної документації, забезпечення простежуваності продукції або підтвердження законності її походження Закон Республіки Хорватія «Про морське рибальство» передбачає

комплекс адміністративно-господарських санкцій. До суб'єктів господарювання можуть застосовуватися значні фінансові санкції, система штрафних балів для власників ліцензій, тимчасове зупинення або анулювання права на здійснення промислового рибальства, а також інші заходи юридичної відповідальності, передбачені законодавством Європейського Союзу. Такий підхід відповідає принципам Спільної політики щодо рибальства, спрямованим на забезпечення невідворотності відповідальності за порушення вимог у сфері державного контролю та простежуваності.

Схематично ланцюг простежуваності продукції рибальства в Хорватії наведено на рис.7⁴¹.

Рис. 7

Досвід Хорватії становить значний практичний інтерес для України насамперед у частині організації державного контролю за обігом продукції рибальства після її вилову (рис. 8).

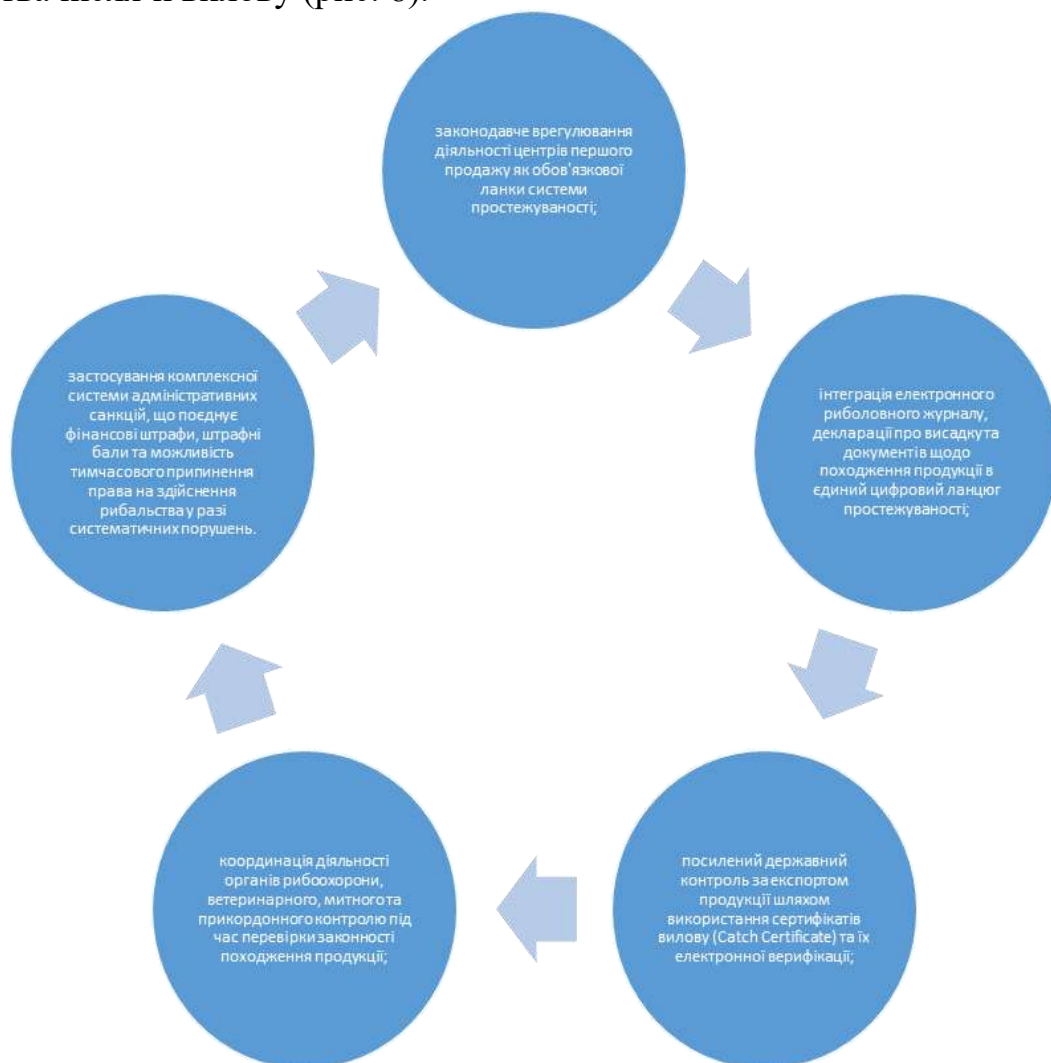

Рис. 8

⁴¹ Сформовано на основі проаналізованих вище положень законодавства.

Особливістю *румунської* моделі є поєднання в межах єдиної системи державного управління регулювання морського рибальства в Чорному морі, рибальства у внутрішніх водоймах та аквакультури. Такий підхід дозволив забезпечити комплексну імплементацію асquis ЄС з урахуванням національних природних природно-кліматичних та економічних особливостей.

Правову основу функціонування цієї системи становлять регламенти ЄС та Надзвичайна урядова постанова Румунії № 23/2008 «Про рибальство та аквакультуру» (зі змінами), яка визначає засади державного регулювання у сфері рибного господарства, порядок здійснення промислового рибальства та аквакультури, ведення державних реєстрів, функціонування системи державного контролю, а також встановлює відповідальність за порушення законодавства⁴².

Система простежуваності продукції рибальства в Румунії побудована за принципом «від сітки до споживача» та охоплює всі етапи ланцюга постачання. Відомості про вилов фіксуються в електронному риболовному журналі та державних електронних інформаційних системах, після чого здійснюються реєстрація висадки улову, його перевірка, оформлення документів першого продажу, транспортування, переробка та подальша реалізація продукції. Кожна партія продукції рибальства супроводжується документами, які підтверджують законність її походження та дозволяють простежити весь ланцюг постачання відповідно до вимог статті 58 Регламенту Ради (ЄС) № 1224/2009. Особливу увагу приділено приділяється контролю за промисловим рибальством у Чорному морі, для якого встановлено спеціальні вимоги щодо моніторингу та звітності.

Ключову роль у функціонуванні системи відіграє Національне агентство з рибальства та аквакультури (*Agencia Națională pentru Pescuit și Acvacultură*, ANPA), яке забезпечує державне управління у сфері рибного господарства, веде реєстри риболовного флоту та суб'єктів господарювання, адмініструє інформаційні системи, контролює використання квот і спеціальних дозволів, а також координує виконання вимог законодавства Європейського Союзу. Контрольні функції здійснюються у взаємодії з Прикордонною поліцією, Національним органом ветеринарно-санітарної безпеки та безпечності харчових продуктів, митними органами та іншими компетентними установами. Така міжвідомча взаємодія забезпечує ефективний державний контроль за промисловим рибальством у Чорному морі та транскордонним переміщенням продукції рибальства.

Особливістю румунської моделі є поєднання державного контролю за використанням водних біоресурсів із системою управління риболовними квотами та ліцензуванням промислового рибальства. Відомості про надані дозволи, встановлені квоти, обсяги вилову та використання риболовних суден акумулюються в державних електронних реєстрах, що забезпечує безперервний

⁴² Ordonanța de urgență nr. 23/2008 privind pescuitul și acvacultura.
URL: <https://lege5.ro/Gratuit/geytsnrha/ordonanta-de-urgenta-nr-23-2008-privind-pescuitul-si-acvacultura?pid=35189377#p-35189377>

моніторинг використання водних біоресурсів та дозволяє оперативно виявляти та реагувати на порушення законодавства у сфері рибальства. Такий підхід сприяє більш ефективному управлінню рибними запасами, особливо щодо видів, вилов яких регулюється законодавством Європейського Союзу або міжнародними організаціями з управління рибальством.

Румунське законодавство передбачає комплексну систему юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері рибальства та вимог щодо забезпечення простежуваності продукції. За незаконний вилов, здійснення промислового рибальства без ліцензії, неподання обов'язкової звітності, порушення правил ведення документації або реалізацію продукції без підтвердження її законного походження застосовуються адміністративно-господарські санкції, конфіскація незаконно добутих водних біоресурсів, знарядь лову та транспортних засобів, а в окремих випадках – тимчасове зупинення або анулювання дозволів на здійснення промислового рибальства. За особливо тяжкі порушення законодавством передбачено також кримінальну відповідальність.

Досвід Румунії становить значний практичний інтерес для України насамперед з огляду на спільний чорноморський регіон, подібну структуру рибного господарства та необхідність забезпечення ефективного державного контролю за використанням водних біоресурсів (табл. 6).

Табл. 6

Досвід Румунії, що може бути використаний в Україні:

- функціонування єдиного компетентного органу (ANPA), який поєднує функції державного управління, адміністрування державних реєстрів, здійснення державного контролю та реалізації державної політики у сфері рибного господарства;
- інтеграція систем управління риболовними квотами, ліцензування промислового рибальства та державних реєстрів у єдину державну інформаційну систему;
- запровадження спеціальних механізмів державного контролю за промисловим рибальством у Чорному морі з урахуванням міжнародних зобов'язань і регіональних особливостей;
- забезпечення міжвідомчої взаємодії органів рибоохорони, прикордонної служби, ветеринарного та митного контролю під час перевірки законності походження продукції рибальства;
- застосування комплексної системи юридичної відповідальності, що поєднує адміністративно-господарські та кримінально-правові заходи впливу за найбільш тяжкі порушення законодавства у сфері рибальства.

Після приєднання до Європейського Союзу **Болгарія** здійснила комплексне реформування системи державного управління у сфері рибного господарства шляхом імплементації *acquis* ЄС у сфері CFP. З огляду на важливу роль чорноморського рибальства та необхідність забезпечення сталого використання водних біоресурсів, ключовими напрямками реформ стали, зокрема, цифровізація державного контролю, розвиток системи

простежуваності продукції рибальства та ефективне використання фінансових інструментів ЄС для модернізації галузі.

Правову основу функціонування системи становлять Регламент (ЄС) № 1380/2013, Регламент Ради (ЄС) № 1224/2009, Регламент Ради (ЄС) № 1005/2008, Регламент (ЄС) № 1379/2013, а також Закон Республіки Болгарія «Про рибальство та аквакультуру»⁴³, який визначає правові засади державного управління у сфері рибного господарства, порядок використання водних біоресурсів, функціонування системи державного контролю та розвитку аквакультури.

Система простежуваності продукції рибальства в Болгарії побудована відповідно до вимог законодавства Європейського Союзу та охоплює весь ланцюг постачання «від сітки до споживача». Відомості про вилов фіксуються в електронних риболовних журналах, після чого кожен партію продукції супроводжують на етапах висадки улову, першого продажу, транспортування, переробки та реалізації. Інформація про походження продукції, район вилову, використані знаряддя лову, дату вилову та інші обов'язкові реквізити забезпечує можливість ідентифікації кожної партії та підтвердження законності її походження відповідно до статті 58 Регламенту Ради (ЄС) № 1224/2009.

Координацію державної політики у сфері рибальства здійснює Виконавче агентство з рибальства та аквакультури (*Executive Agency for Fisheries and Aquaculture*, EAFSA), підпорядковане Міністерству сільського господарства та продовольства Республіки Болгарія⁴⁴. Агентство забезпечує ведення державних реєстрів, видачу дозволів, контроль за діяльністю риболовного флоту, моніторинг використання водних біоресурсів, здійснення інспекцій, адміністрування інформаційних державних систем, а також реалізацію програм Європейського Союзу у сфері рибальства та аквакультури. Характерною особливістю болгарської моделі є поєднання функцій державного контролю та управління розвитком галузі, що забезпечує комплексний підхід до реалізації державної політики у сфері рибного господарства.

Значну увагу в Болгарії приділено державному контролю за промисловим рибальством у Чорному морі та внутрішніх водоймах. Контроль здійснюється із застосуванням систем моніторингу риболовних суден (VMS), електронної звітності, перевірок у місцях висадки улову, а також інспекцій під час транспортування та реалізації продукції. Для підтвердження законності походження продукції рибальства використовуються сертифікати вилову, які є обов'язковими під час експорту та імпорту відповідної продукції згідно з вимогами Регламенту Ради (ЄС) № 1005/2008.

Особливістю болгарської моделі є активне використання фінансових інструментів ЄС для модернізації рибного господарства. Фінансування в межах Європейського фонду морського, рибного господарства та аквакультури (*European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund*, EMFAF) спрямовується на оновлення риболовного флоту, розвиток аквакультури, цифровізацію

⁴³ Закон за рибарството и аквакултурите. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135184393>

⁴⁴ ИАРА ИСС. URL: <https://iara-iss.egov.bg/>

державного управління, підвищення енергоефективності виробництва та реалізацію заходів із відновлення водних біоресурсів. Такий підхід забезпечує поєднання державного контролю з економічними механізмами стимулювання розвитку галузі та підтримки суб'єктів господарювання.

Законодавство Болгарії передбачає комплексну систему юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері рибальства, зокрема за недотримання вимог щодо ведення документації, забезпечення простежуваності продукції, перевищення встановлених риболовних квот, використання заборонених знарядь лову та незаконний обіг водних біоресурсів. До правопорушників можуть застосовуватися адміністративно-господарські санкції, зокрема фінансові штрафи, конфіскація незаконно добутих водних біоресурсів і знарядь лову, а також тимчасове зупинення або анулювання дозволів на здійснення промислового рибальства.

Для України досвід Болгарії становить значний практичний інтерес, насамперед у частині поєднання механізмів державного контролю з фінансовими інструментами підтримки розвитку рибного господарства та аквакультури (табл. 7).

Табл. 7

Досвід Болгарії, що може бути використаний в Україні:

- функціонування єдиного компетентного органу, який поєднує контрольні, регуляторні та координаційні функції у сфері рибальства й аквакультури;
- інтеграція систем моніторингу риболовного флоту, електронної звітності та механізмів простежуваності продукції рибальства в єдину систему державного контролю;
- застосування комплексного підходу до управління чорноморським рибальством із поєднанням заходів контролю, відновлення водних біоресурсів та міжнародного співробітництва;
- використання фінансових інструментів Європейського Союзу для модернізації риболовного флоту, розвитку аквакультури, цифровізації державного управління та підвищення конкурентоспроможності рибного господарства;
- поєднання комплексної системи юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері рибальства з механізмами державної підтримки добросовісних суб'єктів господарювання.

Висновки

Проведене дослідження засвідчило, що розвиток рибного господарства України в сучасних умовах справляє істотний вплив не лише на забезпечення продовольчої безпеки держави, а й на виконання євроінтеграційних зобов'язань України. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації суттєво ускладнила функціонування галузі, зумовивши втрату доступу до значної частини морських районів промислу, скорочення обсягів вилову та посилення імпортозалежності внутрішнього ринку рибної продукції. Водночас реформування сфери рибальства та аквакультури створює передумови для її відновлення на засадах сталого використання водних біоресурсів, цифровізації державного управління, нагляду та контролю, а також інтеграції до єдиного ринку Європейського Союзу.

Відповідно до *acquis* Європейського Союзу сучасна модель правового регулювання рибного господарства ґрунтується на взаємопов'язаній системі правових, інституційних та цифрових механізмів. Її основу становлять Спільна політика щодо рибальства, комплексна система державного контролю, забезпечення простежуваності продукції рибальства та аквакультури за принципом «від сітки до споживача», боротьба з незаконним, непідзвітним і нерегульованим рибальством, а також функціонування інтегрованих електронних інформаційних систем, які забезпечують обмін даними між суб'єктами господарювання та компетентними органами державної влади.

Одним із ключових напрямів розвитку законодавства ЄС у сфері рибальства є цифровізація системи державного контролю. Реформа цієї системи, здійснена шляхом ухвалення Регламенту (ЄС) 2023/2842, засвідчує перехід до комплексного використання електронних риболовних журналів, систем моніторингу риболовних суден, електронного документообігу, цифрової простежуваності продукції рибальства та інтегрованих інформаційних систем. Водночас законодавство ЄС ґрунтується на принципах пропорційності та ризик-орієнтованого підходу, що передбачають диференційоване застосування окремих механізмів державного контролю залежно від категорії риболовних суден та характеру рибальської діяльності.

Дослідження продемонструвало, що протягом останніх років Україна здійснила суттєві кроки щодо наближення національного законодавства до *acquis* ЄС. Прийняття Закону України «Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів та/або продукції, виробленої з водних біоресурсів», запровадження Єдиної державної електронної системи управління рибним господарством «eРибальство», системи моніторингу риболовних суден (VMS), розвиток електронних сервісів, а також початок реалізації Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу створили належні нормативно-правові, організаційні та інституційні передумови для подальшої імплементації законодавства ЄС у сфері рибальства та аквакультури.

Водночас відповідно до Звіту Європейської Комісії щодо України за 2025 рік подальший прогрес у сфері рибальства потребує завершення гармонізації законодавства з *acquis* Європейського Союзу в межах переговорного розділу 13 «Рибальство та аквакультура», удосконалення системи державного контролю, забезпечення повноцінного функціонування механізмів простежуваності продукції рибальства, розвитку інтегрованих інформаційних систем, а також зміцнення інституційної спроможності компетентних органів.

Порівняльний аналіз законодавства Польщі, Литви, Хорватії, Румунії та Болгарії засвідчив, що, попри єдину нормативно-правову основу, сформовану законодавством Європейського Союзу, кожна з цих держав сформувала власну модель реалізації вимог *acquis* з урахуванням особливостей розвитку національного рибного господарства. Водночас спільними рисами зазначених моделей є широке застосування цифрових технологій, функціонування інтегрованих інформаційних систем, забезпечення безперервної простежуваності продукції рибальства, ефективна міжвідомча взаємодія компетентних органів, а також використання ризик-орієнтованих підходів до здійснення державного контролю.

Проведене дослідження дозволило виокремити низку практик, що можуть бути використані під час подальшого вдосконалення законодавства України у сфері рибальства та аквакультури. До таких практик належать:

- інтеграція державних електронних реєстрів та цифрових сервісів у єдину інформаційну систему управління рибним господарством;
- забезпечення безперервної простежуваності продукції рибальства та аквакультури на всіх етапах ланцюга постачання;
- удосконалення правового регулювання першого продажу продукції рибальства;
- розвиток системи електронного документообігу та автоматизованого обміну даними між суб'єктами господарювання й компетентними органами;
- запровадження ризик-орієнтованих підходів до здійснення державного контролю;
- чітке розмежування повноважень компетентних органів державної влади та забезпечення ефективної міжвідомчої взаємодії;
- використання фінансових інструментів для модернізації рибного господарства та розвитку аквакультури.

Отже, подальший розвиток рибного господарства України має здійснюватися шляхом комплексної імплементації *acquis* Європейського Союзу, яка передбачає не лише формальне наближення національного законодавства до права ЄС, а й практичне впровадження сучасних механізмів державного управління, цифровізації, державного контролю та простежуваності продукції рибальства й аквакультури. Реалізація таких підходів сприятиме підвищенню ефективності державного управління сферою рибного господарства, зменшенню обсягів незаконного, непідзвітнього та нерегульованого рибальства, розвитку конкурентоспроможного ринку продукції рибальства, зміцненню продовольчої безпеки держави та виконанню

Україною зобов'язань у межах переговорного процесу щодо набуття членства в Європейському Союзі.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*